

OBRÁZKY STARÉHO TRENČÍNA

*Obrázky starých neznámých autorov
popísal Ing. Vojtech Brabenec z Trenčína*



2013 - 2014

Klub starých Trenčanov Miestneho odboru Matice Slovenskej v Trenčíne

Toto je rozpracovaná neukončená verzia 21, zo dňa 24.4.2014.



Hrad a mesto Trenčín z pravého brehu Váhu, okolo r. 1899

Nie je to fotografia farebná, ale (ručne) vyfarbená. Pre jej datovanie je dôležitá nová strecha farského kostola po požiari z 20.8.1886 a neexistencia Veľkotopolčianskej (dnes hovoríme Bánovskej) železnice postavenej v r. 1901 ako aj Mitického (potom Baarovho) domu postaveného tiež okolo r. 1901. Ešte nestála synagóga (dostavaná 1913) a Brezina je ešte holá. Kláštor pri kostole piaristov tiež ešte nemá svoju prístavbu, ktoré sa uskutočnila od r. 1914.

Hradná hlavná Matúšova veža je už pravdaže zastrešená (1837), Matejova tiež (okolo 1858), aj "studňa lásky" na dolnom hradnom nádvorí; tieto strechy po vyhorení hradu (11.6.1790) dali postaviť Sinovci, noví majitelia hradu po poslednom (Štefanovi) Illésházym.

Pekne vidieť aj iné "konštanty" mesta, okrem už zmieneného mestskú vežu, domy v podhradí, a na Mariánskom námestí faru aj dom organistu a kostolníka. Na južnom predmestí poniže mestskej veže vidno nízku zástavbu, ešte "rozriedenú" zeleňou,

v strede mesta sú domy o niečo vyššie. Ten zvláštny biely pásik vpravo jednoducho zabudli na fotke vyfarbiť.

V popredí vidíme prvý "železný" cestný most (pozor - to nie je železničný!) postavený v r. 1897. Cesta od mesta k nemu stúpala (na fotke sa to dá rozoznať; na druhom brehu to bolo podobné), pretože most postavili vyššie, zrejme aj preto, aby ho prípadná povodeň "nespláchla", ako sa to stalo niektorým jeho dreveným predchodcom.



Vstup do Trenčína od severu, okolo r. 1899

Panoramatická fotografia Maxa Sterna urobená zlepením dvoch fotografií. Záber je z poschodia najjužnejšieho z troch Dieterových domov postavených približne v r. 1889 (stoja dodnes). Z tohoto miesta fotografoval mesto o niekoľko desaťročí neskôr aj trenčiansky fotograf Laci Farkaš (jeho sestra tam na poschodí bývala).

Tu ešte nestojí hotel Tatra, postavený v r. 1901, ako doteraz hlása letopočet na rožnom balkóne hotela. Na jeho mieste uprostred obrázka je prízemná budova hostinca Červená hviezda, za ním sa do výšky týči poschodová budova "veľkého"

župného domu, pred ním cesta ústiaca do začiatku hlavného námestia, v pozadí sa stráca veža farského kostola.

Oproti veľkému vidíme nejasne malý župný dom, ktorý kedysi patril Paľovi Baračkovi, veliteľovi Trenčianskeho hradu. Tento dom sa používal aj ako väzenie a Branecký píše, že hrozbu tamojšieho väzenia používali na priznanie previnilcov, lebo dom mal príšernú povesť - verilo sa, že sa v ňom schádzajú bosorky... Pred domom vidíme nie celkom jasne pozostatky azda hornej mestskej brány, ktorá tu stála do r. 1873.

Vpravo je veľký poschodový dom advokáta JUDr. Leopolda Ringwalda s rohovou vežičkou a balkónom, v ktorom jeho majiteľ zozbieral rozsiahlu zbierku obrazov a kresieb beckovského rodáka Ladislava Medňanského. Po druhej svetovej vojne v dome bola hudobná škola. Za domom vidíme murovaný plot, z ktorého druhej strany pritekal potok od mestského parku pokračujúci v strmom murovanom koryte k železničnému mostu, poniže ktorého sa vlieval do Váhu.

Delová bašta na hrade má vľavo vypadnutý veľký kus masívneho muriva práve nad terajšou Štefánikovou ulicou. Práve túto ulicu najviac ohrozovalo postupné rozrumovanie hradu po jeho požiari v r. 1790.

Na hradnom brale vľavo od hostinca vidíme svetlé miesto. Bola to akási kaplnka, murovaná, ale plytká, s krížom bez korpusu. Jej tehlové pozostatky sa na hradnej skale zachovali doteraz, aj keď sú zakryté budovou terajšieho hotela. Postavili ju na pamiatku pltníkov, ktorí tu zahynuli v 17. storočí, keď ich plť narazila na hradné bralo, kedysi obmývané Váhom.

Z priestoru uprostred dolného okraja obrázka viedli cesty na štyri smery: hore do mesta, popred Ringwaldov dom na terajšiu Palackého ulicu, vľavo ku kasárňam na terajšej Štefánikovej ulici, a mimo obrázka cez naväzujúci most nad potokom viedla cesta na železničnú stanicu a jej odbočka cez koľaje na vtedy ešte prázdnu a podmáčanú hornú sihoť.



Pohľad z hradu na mesto Trenčín a drevený cestný most cez Váh, okolo r. 1892

Jedna z najstarších fotografií Trenčína, ešte so starým dreveným mostom, v pozadí túlavý Váh, ešte nespútaný. Tento most slúžil do r. 1896, potom namiesto neho postavili už oceľový most. Tu ešte vidíme nezastavaný pravý breh Váhu, obidva brehy bez ochranných hrádzí.

Vľavo v pozadí "svieti" poschodový dom na križovatke neskorších ulíc Mostová a Staré sady.

Dominantnou budovou je kostol a kláštor piaristov s ešte otvoreným dvorom, na ktorom neskôr od r. 1914 vyrástli prístavby (napr. nápadná Krasňanského vežička, nedávno zasklená). Vedľa piaristov je vtedy azda na námestí najväčší rožný Illésházyho dom. Stredom námestia sa vinie kanalizačný jarok, do ktorého sa z jednotlivých domov západnej (tu ľavej) strany námestia pripájajú odtoky; z opačnej strany námestia nie, lebo z nich bol spád na opačnú stranu, takže odpad vypúšťali do

jarok na terajšej Palackého ulici; na nej vidíme výsadbu stromov a staršiu nízku zástavbu vzniknutú za bývalými hradbami, ktorá sa okolo r. 1900 v severnejšej časti začala meniť na poschodovú s honosnými "palácmi".

Na námestí je socha sv. Trojice postavená 1712 na pamiatku skončenia moru. Oproti nej (vpravo) stojí koč pred hotelom Zlatý baran - asi hostia. Terajší prechod z námestia na Palackého ulicu bol vtedy prejazdný aj pre koče. Bol vybudovaný po veľkom požiari z r. 1886 kvôli hasičom, aby to mali na námestie bližšie z novej hasičskej zbrojnice postavenej okolo r. 1890 na Hasičskej ulici.

Sochy na námestí nevidno, hoci sa dá tušiť socha sv. Floriána; Hallweilovu sochu sv. Jána Nepomuckého tu nevidno.

Na námestí vidno aj domy, ktoré už dnes nestoja: dva domy (vyhoreli krátko po r. 1945) povyššie piaristov na mieste povojnovej lekárne, ďalej dva domy na mieste neskoršej (1931) pošty; vľavo ešte stoja mimo obrázka aj konvikt (zbúraný 1937) a starý mestský dom (zbúraný 1933).



Pohľad na južnú časť trenčianskeho hlavného námestia, okolo r. 1895

Obrázok ťažko presnejšie datovať, lebo sa niet čoho "chytiť", v tejto podobe jestvovalo námestie dosť dlho, zmenu priniesla najmä elektrina (1907) a kanalizácia (1910), ktoré tu ešte nevidíme.

Lampa v popredí musí byť plynová, zaiste acetylénová "karbidka", lebo v Trenčíne nebola plynáreň.

Námestie je vydláždené "okruhliakmi", jeho plocha sa zvažuje k stredovému odpadovému žľabu. Chodníky ešte neboli odlíšené od plochy námestia.

Uprostred námestia je socha sv. Trojice postavená 1712 na pamiatku skončenia moru, predtým uprostred námestia stál stĺp

hanby (pranier). Okolo sochy aj okolo námestia sú vysadené stromy.

Za lampou je Frimmlov dom, z ktorého sa 20.8.1886 na mesto rozšíril katastrofálny požiar. Hasičov vtedy zalarmoval pradedo pisateľa týchto riadkov, Franz Brabenetz. Ich zásah však už nedokázal požiar zastaviť.

Za sv. Trojicou sa dá rozoznať socha sv. Floriána na podstavci a s kamennou ohrádkou; vzdialenejšiu Hallweilovu sochu sv. Jána Nepomuckého tu nevidno.

Vľavo, oproti sv. Trojici, je známy Lenczov hostinec, ale aj iné domy na námestí mali v prízemí obchody, ktoré tu nerozoznávame.

Pred mestskou (dolnou, tureckou) bránou (vežou) vidno starý mestský dom s rohovou vežičkou a bránou (hore má oblúk) do jeho dvora. Okrem úradných miestností v ňom bolo aj mestské väzenie, takzvaná "šupáreň", ktorým disponoval mestský policajný kapitán.



Južný roh trenčianskeho hlavného námestia, okolo r. 1900

Vľavo za stromami je rožný (pôvodne Széchényiho) dom, v ktorom v tej dobe bola (okrem iného) Sternova mestská kaviareň - ešte vidno kúsok nápisu "káveház". Za rohom toho domu, už vo Farskej uličke, zboku vidieť ozdobný portál, ktorého podobu poznáme z Brančikovej kresby. Tam tiež neskôr (1912) pristavili premietacu kabínu kina "Bioskop Apollo", do ktorej z ulice viedol rebrík. V pozadí vidno spodok farských schodov, hore farský kostol. Dnes vpravo od nich stojí premiestnená Hallweilova socha sv. Jána Nepomuckého, v čase fotografie bola ešte na námestí, zhruba oproti vchodu do piaristického kostola.

Vpravo od farského kostola je vežička na rohu Brančikovho domu, ktorú zbúrali v r. 1933 pre novostavbu mestského domu. Vpravo od nej je starý mestský dom, ktorý mal tiež vežičku - kúsok z nej je vidieť. Na jeho prízemí je odevný obchod "Blaschke", ktorý tam bol dlhý čas. Vľavo od obchodu je veľká, hore oblúková brána prejazdu do vnútorného dvora mestského domu.

V popredí je na stĺpe plynová lampa - karbidka, pred ňou tri koly, medzi ktoré ústil odpadový žľab tiahnući sa prostriedkom námestia.

Za pohľad stoja miestni fešáci a slečinky, ktorí pozorne sledujú fotografa, aj ich oblečenie. V tej dobe sa ešte dôsledne zakrývali hlavy klobúkmi či aspoň čiapkami, sukne sa nosili takmer po zem a chlapi nosili kabáty, žiadne svetre či "bundy". To všetko aj v lete - všimnime si pootvárané okná a rastliny v kvetináčoch vyložené pred kaviarňou.

Postavy, ktoré (na rozdiel od iných) nemajú tieň, však zrejme fotograf "prirobil".

Námestie bolo dláždené "okruhliakmi", okolo neho boli vysadené stromy.



**Pohľad na trenčianske hlavné námestie
okolo r. 1895
z dolnej (čiže tureckej)
mestskej brány (veže)**

Táto podoba námestia aj hradu trvala dosť dlho. Námestie je ešte bez elektriny aj bez kanalizácie, dobre vidieť už predtým spomínané kanalizačné jarky.

Hradná delová bašta už nemá strechu, ktorú vidieť na starých záberoch okolo r. azda 1892; nevedno, ako o ňu prišla. Pod hradnou delovou baštou, za poschodovým veľkým župným domom sú vrcholky vysokých stromov na mieste neskoršieho hotela Tatra. Je to skupina topoľov, ktoré zakrývali zabudnutý rímsky nápis na skale, kým pred desaťročiami ktorýsi nepadol za obeť búrke a tak odkryl nápis opátovi Stárkovi.

Na strednej výškovej úrovni, teda medzi námestím a hradom, na Mariánskom námestí a jeho okolí, dobre rozoznávame zľava dva staré obytné domy, od nich vpravo budovy hostinca Závoj

(neskôr Fatma), ďalej domček kostolníka a organistu ku ktorému ústi vrch farských schodov, potom farský kostol, dom farského úradu a kaplnka svätého Michala, jediná dochovaná gotická budova v meste, ktorá postupom času poslúžila viacerým účelom; jej napojenie na hradby mesta je už mimo obrázka.

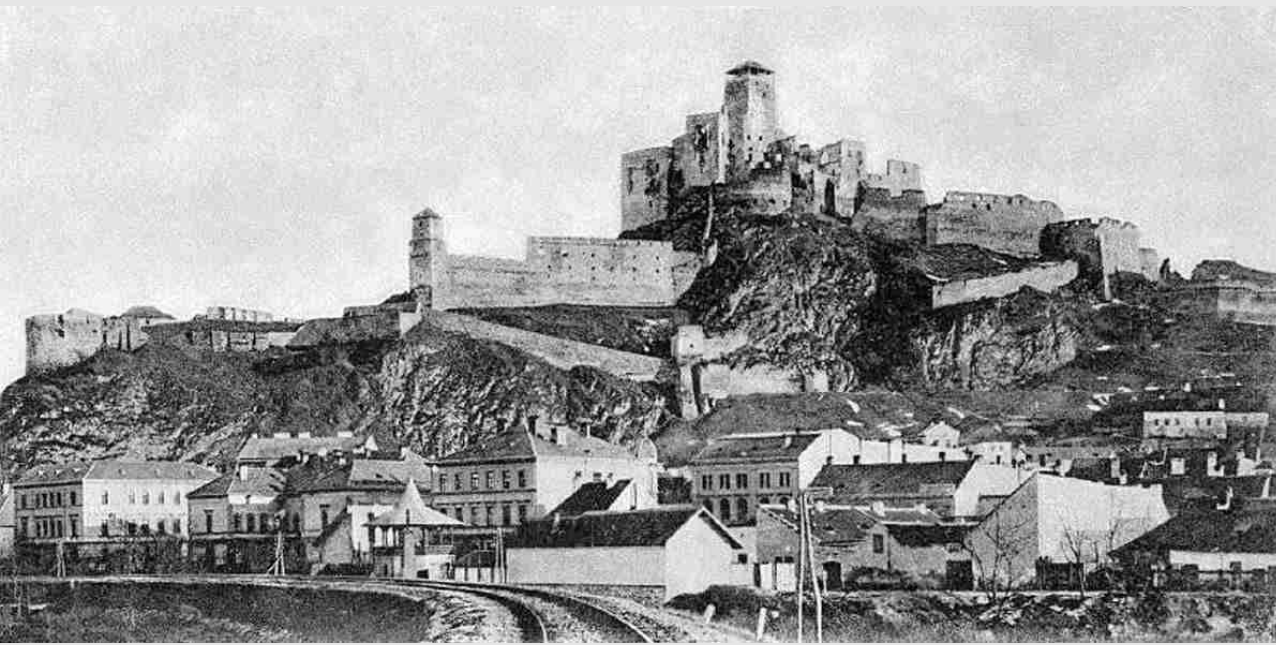
Strecha v ľavom dolnom rohu obrázka je Illésházyovský dom, nad ním sú piaristi a za nimi domy západnej strany námestia.

Dole, vľavo od stredu, krásne vidieť vrch vežičky starého radúzu - mestského domu, na vrchu vežičky je plechový baránok s hviezdikou - symbol mesta. Po zbúraní (1933) starého mestského domu plechového baránka zachovali, môžete si ho pozrieť v katovom dome na poschodí.

Aj táto fotografia bola vyfarbená; najväčšiu červenú strechu má masívny poschodový dom na rohu námestia a Farskej ulice, to je ten bývalý jezuitský konvikt, potom convictum nobilium, neskôr aj ubytovňa vojska, sídlo spolkov, mestskej kaviarne a istý čas aj múzea, kým ho v r. 1937 po dlhých ťahovačkách s pamiatkármi nezbúrali. Mal masívne hrubočizné múry a dôkladné pivnice, miestnosti neboli až také veľké. Na jeho mieste postavili budovu Mestskej sporiteľne, stojí doteraz.

Okraje námestia lemujú už vyššie vyrastené stromy s hustými korunami.

Z fotografie sa ťažšie rozoznáva, že v diaľke uprostred námestia je socha sv. Floriána, za ňou socha sv. Trojice; bližšiu sochu sv. Jána Nepomuckého zase nevidno, lebo je v tieni stromov.



Hrad a mesto Trenčín od železničného mosta okolo r. 1885

Obrázku dominuje hrad, opustený po požiari 11.6.1790. Podľa zápiskov Medňanského (1826) aj Palackého (1813) po požiari bol hrad prístupný pre turistov, k čomu jeho nový majiteľ gróf Sina prispel zastrešením hlavnej veže (1837) a neskôr (okolo 1858) aj menšej Matejovej (hodinovej) veže. Strechu mala aj studňa lásky, čo je na obrázku dobre vidieť. Delová bašta tu už nemá strechu, viditeľnú ešte na starších záberoch.

Obrázok ešte ukazuje plný múr pri schodisku do Ľudovítovho paláca a Matúšovej veže, ktorý spadol v r. 1911 a tak vytvoril akýsi vyštrbený zub na hradnej siluete.

Zaujímavé je, že hoci hradu sa vtedy venovala len najnevyhnutnejšia starostlivosť a hradnému bralu zrejme žiadna,

predsa storočie po požiari je tu bralo holé bez rastlinstva, čo sa už v dnešných časoch dosahuje len neúplne a raz za čas nákladným odstraňovaním.

Vpravo v podhradí pekne vidieť budovu hostinca Závoj, najstaršieho na Považí (16. stor.), podľa legendy nazvaného po Fatiminom závoji, ktorý tam zostal zachytený na kríku ruží, keď si ju Omar na koni po vykopaní "studne lásky" odvážal z hradu domov ako odmenu od Zápoľského.

Dole v ľavej polovici obrázka, na Maršovského (Palackého) ulici sú už postavené "paláce", ktoré stoja doteraz okrem celkom ľavého, ktorý svoje miesto nedávno uvoľnil poschodovej budove parkoviska.

Hneď vpravo od stredu sa na ulici týči poschodová budova hostinca Zlatý Baran, v prízemí ktorého už bol vybudovaný prejazd na hlavné námestie ku sv. Trojici.

Vľavo od neho na opačnej strane ulice je budova kráľovského daňového úradu, v ktorej je teraz knižnica pre mládež; budovu ľahko rozlíšime podľa rohovej vežičky.

Menšie budovy v popredí obrázka už dnes nenájdeme, ani sympatickú besiedku za ohybom vtedy ešte jednokol'ajnej trate Bratislava - Žilina. Pred besiedkou na stĺpiku je železničné hradlo historického typu.

Železničné oznamovacie vedenia pozdĺž trate sú vzdušné na drevených stĺpoch, vtedy sa im ešte ponechával tvar v ako v lese vyrástli, takže sú nezriedka krivé.

Železnica do Bánoviec (1901) tu ešte nie je vybudovaná, ani rožný dom nesúci na streche letopočet 1898, ani komín Lonského továrne (1898), čo sú kľúče pre datovanie záberu.

**Horný hrad od delovej bašty
okolo r. 1885.**



Dva obrázky ústrednej (hornej) časti hradu, kasární a Matejovej veže, od delovej bašty. Jeden je fotografia, druhý kresba možno inšpirovaná fotografiou.

S datovaním nám pomôže len strecha Matejovej veže (od r. zhruba 1858) a celistvý múr pri schodoch od Barborinho do Ľudovítovho paláca (časť múra spadla v r. 1911). Obrázky časovo spadajú do tohoto až 53 ročného rozpätia.

Terajšie vráta pri Matejovej veži nevidíme, teda vstup na hrad bol zrejme voľný. Pred Matejovou vežou je domček, neskôr v ňom býval správca hradu starý Hrnčár, zbúrali ho okolo r. 1970. Oproti domčeku (vpravo) sú dnes kancelárie správy hradu, tu z ich historickej časti vidíme len starý múr, za ním (vpravo) je len rovná plocha (neskôr doplnená zábradlím), z ktorej býval pekný výhľad; dnes už nie je, lebo tam po r. 1970 postavili miestnosti, v ktorých potom býval správca hradu pán Vavruš.

Vľavo od Matejovej veže sú dva vysoké múry pôvodných kasární, ktorých stavebnú obnovu začali v r. 2011. Dnes už novú nahrubo ukončenú a zastrešenú budovu kasární vidieť aj z diaľky.

Hlavná Matúšova veža má pochopiteľne ešte starú strechu (od r. 1837), ktorú odstránili až okolo r. 1978.

Inak sa terajší stav nahrubo nelíši od toho, čo vidíme na obrázkoch. Pravda, stavby sú dnes zrekonštruované, pribudli spevnené plochy a vyrástli stromy.

Tým, ktorí nie sú si istí pomenovaniami častí hradu, odporúčame prehľad na stránke:

<http://www.trencan.ic.cz/0037-HisTnHrad-Nazvy@+A.jpg>

Hrad od terajšej Breziny azda okolo r. 1890



Tento pohľad na ruinu hradu od juhu, po jeho vyhorení v r. 1790 doplneného len strechami Matúšovej (A) a Matejovej (B) veže, je fotografovaný spod západného okraja neskoršieho Čerešňového sadu (C), z miest, kde už hore končia serpentíny chodníka vedúceho od mestskej veže či fary. Vtedajší pohľad je neobvyklý svojou otvorenosťou, ktorú umožňuje kedysi nezarastený terén, dnes už zalesnený. Dokonca plocha (D) v najbližšom popredí prekvapujúco vyzerá byť poľnohospodársky obrábaná, o čom aj podrobné popisy trencianskej histórie mlčia.

Neprekvapuje to však pri spomienke, že ešte v šesťdesiatych rokoch (teda trištvrte storočia neskôr) bola roľa na okraji Čerešňového sadu, za plotom poníže Tisovej vily, lebo sme tam ako chalani chodili na kukuricu. O čosi neskôr tam amatérski hľadači kadečo nachádzali v zemi, čo ukazuje na dlhoročné obrábanie onej role. Dnes je kdesi na južnom okraji bývalej role vodojem. To však už je všetko mimo obrázka, za chrbtom

fotografa.

Od ľavého okraja záberu sa tiahne múr mestského opevnenia (E). Kolmo sa napája na múr hradného opevnenia (F), vyrastajúci z oporného múru južnej hradnej priekopy. Pri mieste ich spojenia (G), asi kde vidíme tmavý strom, vraj bývalo kedysi tenisové ihrisko a pri ňom stával kamenný domček, zrejme funkčne súvisiaci s ihriskom. V tých miestach bola v hradnom opevnení diera, cez ktorú sme ako chalani skratkou prechádzali do hradnej priekopy. Dieru zamurovali niekedy v sedemdesiatych rokoch.

Pred hlavnou hradnou Matúšovou vežou sú vľavo ruiny paláca Zápoľského (H), vpravo hospodárske budovy (J), medzi nimi (objektívu fotografa skrytá) piata Illésházyovská hradná brána (K).

Od ľavého dolného rohu záberu sa nahor tiahnucci obrábaný svah (D) vpravo končí akoby plošinou (C), na ktorú však už z nášho podhľadu nevidíme. História hradu hovorí, že na jej mieste bola kedysi vyvýšenina, ktorú odkopali, aby útočníkom neposkytovala palebnú výhodu. Kam tú odkopanú masu hliny mali dať, už história nehovorí. Neďaleko odtiaľ, na opačnej časti Čerešňového sadu však po 2. svet. vojne našli pozostatky žiarových hrobov starých vyše tisícročia, čo v tých miestach neukazuje na podstatne zmenené výšky terénu. Porovnaním týchto rozdielných faktov môžeme dôjsť k záveru, že odkopaná vyvýšenina asi nebola príliš rozľahlá.

Za skrytou hradnou priekopou a nad ňou sa vysoko čnejúcim opevňovacím múrom (L), v strednej časti záberu vidíme vyčnievajúcu masívnu Jeremiášovu vežu (M) pre hradné delostrelectvo, nachyšané na nepriateľa na odkopanej vyvýšenine (C).

Vpravo nad horizont vykúka vrch Mlynskej veže (N), ktorú sme volali Čertov mlyn. Pri ňom bolo futbalové ihrisko s udupaným hlineným povrchom. Chodievali sme sa tam v detstve hrať (aj fajčiť...) takisto, ako generácia našich otcov. Vyjsť hore do Čertovho mlyna krátkou šmykľavou strminou nieslo so sebou riziko pádu z výšky, preto sme tam niekedy mali hore o liesky uviazaný pomocný špagát, ktorý visel nadol. Hore medzi múrmi bola útulná minilúčka obklopená lieskami, v jej strede bolo ohnisko. Bola to romantika dnes už nemysliteľná.



Železničná stanica Trenčín - predmestie okolo r. 1903

Stanica je na "bánovskej" trati Trenčín - Topoľčany, postavená v r. 1901. Stanicu vidíme v prvotnom stave. Na prízemí boli služobné miestnosti a čakáreň na poschodí býval obsluhujúci železničný zamestnanec. Trenčiansky hrad v pozadí potvrdzuje umiestnenie, lebo takýchto žel. staníc jednotného vzhľadu sa postavilo viacero na rôznych miestach. Za stanicou boli piaristické záhrady, na ktorých v čase zhotovenia fotografie začínala výstavba domov.

Stanica bola neskôr stavebne zmenená, namiesto drevenej prístavby postavili murované záchody, pribudlo zábradlie nástupišťa s bránkou, vykladacia koľaj so zvýšenou rampou a dreveným sklado. Stanice bola neskôr dôležitá aj pre zásobovanie neďalekého skladu pohonných hmôt Apollo v západnej časti terajšej Kuzmányho ulice.

Vľavo v pozadí nenápadný trojuholníkový prístrešok a besiedka stoja na susednom, nižšie položenom pozemku, bola tam záhrada so studňou blízko besiedky, neskôr obďaleč postavili domy, zbúrané krátko po r. 1980.

Kedysi stanicu využívalo aj množstvo trenčianskych turistov idúcich najmä v nedeľu do Soblahova, Mníchovej Lehoty, príp. Jastrabia. Po r. 1989 železničné spojenie upadlo, budova dnes ešte stojí, ale sa nepoužíva, bývalé príslušenstvo je zredukované.



Jednokoľajný železničný most, hrad a mesto, okolo r. 1899.

Pohľad na hrad od západu. V tomto čase bol hrad v majetku grófký Ifigénie d'Harcourt, dedičky hradu v tretej generácii rodiny Sina. Rodina Sina kúpila hrad aj s inými majetkami okolo r. 1835 od posledného grófa Illésházyho (Štefana), ktorý zomrel pri Viedni bez potomkov. Ifigénii hrad patril do r. 1907.

Na hrade spustnutom po požiari 11.6.1790 sú zastrešené Matúšova veža (strecha 1837-1978) a Matejova (hodinová) veža (strecha od 1858 doteraz). Pod Matejovou vežou vľavo vidíme ešte strechu domčeka strážcu hradu, zbúraného okolo r. 1970.

Pred hlavnou hradnou Matúšovou vežou sú vpravo ruiny paláca Zápoľského a hospodárskej budovy, vľavo Ľudovítov a Barborin palác. Obrázok ešte ukazuje plný múr pri schodisku od Barborinho do Ľudovítovho paláca a Matúšovej veže, ktorý neskôr spadol v r. 1911 a tak vytvoril akýsi vyštrbený zub na hradnej siluete.

Od pravého okraja záberu sa tiahne múr mestského opevnenia. Kolmo sa napája na múr hradného opevnenia, vyrastajúci z oporného múru južnej hradnej priekopy. Nad vnútorný múr opevnenia nepatrne vykúka vrch delostreleckej Jeremiášovej bašty.

Brezina vpravo od hradu je v priľahlej časti pozoruhodne zarastená v mieste neskoršieho čerešňového sadu (založený 1912), ale ďalej v časti odľahlej od hradu je holá.

Vpravo farský kostol už má novú špicatú vežu po požiari 20.8.1886.

Pod ním areál piaristov má iba svoju pôvodnú budovu, ktorá bola neskôr okolo r. 1914 rozšírená prístavbou.

Vľavo od farského kostola nápadne "svieti" hostinec Závoj, najstarší na Považí (16. stor.), podľa legendy nazvaný po Fatiminom závoji, ktorý tam zostal zachytený na kríku ruží, keď si ju Omar na koni po vykopaní "studne lásky" odvážal z hradu domov ako odmenu od Zápoľského.

Jednokoľajný železničný most, ktorý vidíme, bol vybudovaný v r. 1883 a zdvojkoľajnený v r. 1907 (Branický tvrdí, že 1905).

Na kraji mosta vpravo je sud, zrejme s protipožiarnym hasivom (piesok alebo voda - Váh je predsa len ďalej od trate), ktoré je v prípade takéhoto strategického mosta pochopiteľné. Iskry z komínov parných rušňov spôsobovali požiare až do r. 1988, kedy trať elektrifikovali. Na moste sa mohla chytiť horieť drevená mostovka (vidieť na obrázku), ktorú síce železnica nepotrebovala, ale iste tam bola pre peší prechod (lávku vybuďovali až niečo po r. 1930). V prípade prejazdu vlaku sa chodec musel skryť do výklenku medzi oceľovými nosníkmi mosta, s čím zrejme súvisela aj tabuľka na stĺpiku vľavo. Na blízkom stĺpiku celkom vpravo je akýsi železničný smerovník.

Vidíme, že pravý breh Váhu (na strane fotografa) ešte nemá hrádzu, ale bledý pás (aj naprieč koľají) ukazuje cestičku pozdĺž brehu Váhu. Opačný breh Váhu akoby hrádzu mal. Je to iste železničné teleso trate Trenčín - Veľké Topoľčany postavenej v r. 1901. Utvrďuje nás v tom aj celkom vľavo schovaná vežička na rohu neskoršieho hotela Tatra, postaveného v r. 1901 podľa letopočtu doteraz zachovaného na jeho rohovitom balkóne. Do toho časovo vhodne zapadá aj komín Lonského továrne (od 1898) na vzdialenejšom brehu Váhu, vpravo (poniže) od mosta. Bol vysoký okolo 20m. Továreň vyrábala glazované kachlice, používala hlinu z Trenčianskej Turnej a stála v mieste terajšej predajne potravín Jednota (medzi ulicami Palackého a Hasičská). Pri výstavbe predajne (krátko po 1990) sa pri výkopoch našli pozoruhodne zachované zvyšky po výrobe, ale vtedajší majiteľ pozemku neumožnil ich zachovanie.

Od neskoršieho hotela Tatra vpravo je o čosi vyšší župný dom, v ňom je teraz múzeum. Pod nimi je trojpodlažný bytový dom, po 2. svet. vojne sídlo družstva Jednota, zbúraný okolo r. 2006, dnes je na jeho mieste parkovací dom.

Na obrázku od mosta vpravo, asi o jeho zdanlivú šírku ďalej, vidieť priepust pod železničnú trať, kde potok tečúci od Zábrania okrajom neskoršej Tiberghienky a parku popred hotel Tatra tu križoval železniciu a hneď tu vtekal do Váhu, až do r. 1911. Prízemné budovy poniže, na západnej strane železnice, nie sú mi jasné - neskoršia drevená plaváreň ani povojnová lodenica to pravdaže nie sú.

Na obrázku od mosta vľavo, asi o jeho zdanlivú šírku powyše (= proti prúdu, teda doľava), vidieť akoby z bieleho Váhu doľava vybiehajúcu bielu tenkú ostrohu. Je to vyústenie potoka, ktorý vtedy tiekol cez celú (vtedy ešte dosť podmáčanú a prázdnu) hornú sihoť a svojou existenciou znemožňoval protipovodňovú ochranu toho územia uzavretou hrádzou.

Uvedené letopočty datujú obrázok po r. 1902, ale pred r. 1907, teda okolo r. 1899.

Trenčiansky starý mestský dom a dolná mestská brána, pred a po r. 1907

Na obidvoch obrázkoch vidíme južnú časť hlavného námestia v rôznych obdobiach a podobnom, ale nie rovnakom stave. Vľavo je starý mestský dom s rohovou vežičkou, uprostred dolná mestská brána s vežou, vpravo rožný Illésházyovský dom. Námestie má odpadový jarok uprostred, ktorý ústi do odpadovej jamy ohraničenej tromi kôlmi, aj mestská veža s hodinami je rovnako ošarpaná (vynovili ju až v r. 1934).



Novší obrázok datujeme podľa el. vedení. Na streche už je rozvod telefónu (do Trenčína zavedený 1. decembra 1905) s 5 konzolami a montážnou lávkou. V ploche námestia pri odpadovej jame je stĺp s kruhovou konzolou elektrického silnoprúdového rozvodu, v popredí stĺp el. osvetlenia s dvojvodičovou konzolou. Elektrina sa v meste začala používať 1.5.1907, bola ešte jednosmerná, rozvod vedený tromi(!) vodičmi. Preto novší obrázok musí pochádzať z neskoršieho datumu, povedzme okolo r. 1910. Na ňom už sú nové obchody v starších domoch. Vľavo Blaschkeho obchod s klobúkmi je v upravenom mestskom dome, kvôli nemu urobili najmä samostatný vchod z námestia a prirobili predsadený drevený výklad. Vpravo Kövesov železiarsky obchod je v Illésházyho dome na rohu námestia, ktorý prešiel väčšou úpravou. Pred vchodom do obchodu odstránili dovtedajšie štyri schody. Upravili aj iné časti domu: priečelie je jednoduchšie, zmizol dažďový zvod neďaleko rohu domu. V tomto dome je vzácna diamantová klenba, zachovaná doteraz. Aj na východnej strane Illésházyovského domu pribudol obchod, vidíme jeho markízu obrátenú do Vežovej ulice vedúcej popod mestskú vežu. Na opačnej strane Vežovej ulice, zboku mestského domu, bol tiež obchod, hoci na obrázku ho nerozoznávame. Mal tam (neskôr) kníhkupectvo a papiernictvo Pavol Bartek. Dole vľavo trochu zvýšená plošina so zábradlím zrejme patrila k Sterrovej kaviarni zriadenej v bývalom jezuitskom konvikte (dnes tam stojí budova mestskej sporiteľne postavená v r. 1937). Materiál za zábradlím nie je jasný.

Starší obrázok má vpravo ten istý strom, o čosi menší, ale nie o veľa - povedzme, že vznikol okolo r. 1900. Mestský dom mal nad bránou trochu vpravo výklenok, v ňom bola azda soška niektorého svätca. Na prízemí má vývesné tabule, ale asi nepostačovali, pretože ešte aj na dverách sú umiestnené listiny. Dom zbúrali v r. 1933 a v r. 1934 postavili nový mestský dom, ktorý slúži doteraz. Osvetľovací stĺp pri odpadovej jame je s plynovou lampou, je nižší než elektrický. Tu fotograf stál bližšie k mestskej veži, preto vľavo strom nevidno.



Evanjelický kostol a fara, okolo r. 1900.

Evanjelický kostol (na obrázku vpravo) bol dostavaný a posvätený 29. septembra 1794, neskôr obnovený v r. 1935 aj v r. 1985-1987.

Oproti ev. kostolu (vľavo) je poschodová budova evanjelickej fary postavená 1889, zbúraná 1978, na jej mieste je teraz parkovisko.

V záhrade vľavo postavili v r. 1906 - 1907 budovu vyššej dievčenskej školy, v ktorej je od r. 1918 gymnázium.

Z cesty pozdĺž doskového plotu záhrady je dnes Ulica prvého mája, pôvodne Ulica Slobody. Cesta viedla z mesta do polí neďaleko Váhu a do piaristických záhrad. Zachytené konské povozy majú zjavne hospodársky účel.

Hrad a farský kostol majú svoj dlho nemenný vzhľad, ktorý neumožňuje presnejšie datovanie.



Trenčiansky hrad - horné nádvorie, zhruba okolo r. 1900.

Medzi hlavnou (Matúšovou) hradnou vežou (je vľavo) a Barboriným palácom (vpravo) stával kedysi Matúšov palác. Bol pristavaný k hlavnej veži. Keď ho zbúrali, jeho ponechaný vonkajší múr (vpravo) sa stal vnútorným múrom Barborinho paláca. Tak medzi hlavnou vežou a Barboriným palácom, na mieste bývalého Matúšovho paláca, vzniklo najvyššie hradné nádvorie, ktoré vidíme na obrázku.

Vľavo na hlavnej veži vidíme vo výške vari 6-8 metrov niekdajší vchod do veže z Matúšovho paláca, tento otvor je už dávno zamurovaný.

Aj vpravo nad schodiskom vidno otvor, ktorý na schodisko nenadväzuje - zrejme to bolo bývalé okno Matúšovho paláca. Aj tento otvor je už dávno zamurovaný.

Uprostred obrázka je schodisko z nádvorja do Ľudovítovho paláca a hlavnej veže.

Pod schodiskom je izba dvorného blázna - tu ešte nemá vybúrané terajšie okno.

Nad schodiskom je vysoký múr so zachovaným oknom. Na

ňom ešte dobre môžeme tušiť zvyšky Matúšovho paláca, rovnako ako na vyštrbenom múre vpravo v popredí.

Múr nad schodiskom v r. 1911 spadol a teraz je tam už len múrik vo funkcii zábradlia, ponad ktorý je výhľad na mesto, Váh, zámestie, Vinohrady a Biele Karpaty až po štátnu hranicu.

Dvojkoľajný železničný most, hrad a mesto, okolo r. 1909.



Na hrade spustnutom po požiari 11.6.1790 sú zastrešené Matúšova (12) veža (strecha 1837-1978) a Matejova (hodinová) veža (8) (strecha od približne 1858 doteraz). Od delovej bašty (5) vpravo vidíme nízku tmavú, nie príliš rozľahlú strechu (6) - kryla budovu, ktorou bola (až dokonca 50. rokov, kedy ju zbúrali) obostavaná hradná studňa ("studňa lásky").

Pred hlavnou hradnou Matúšovou vežou sú vpravo ruiny paláca Zápoľského (13) a hospodárskej budovy (14), vľavo Ľudovítov (11) a Barborin (9) palác. Obrázok ešte ukazuje plný múr (10) pri schodisku od Barborinho do Ľudovítovho paláca a Matúšovej veže, ktorý neskôr spadol v r. 1911 a tak vytvoril akýsi vyštrbený zub na hradnej siluete.

Od pravého okraja záberu sa tiahne múr mestského opevnenia (21). Kolmo sa napája na múr hradného opevnenia (17), vyrastajúci z oporného múru južnej hradnej priekopy.

Brezina vpravo od hradu je v priľahlej časti už čiastočne zarastená (20) v mieste neskoršieho čerešňového sadu (založený 1912), ale ďalej v časti odľahlej od hradu je holá (24).

Vpravo farský kostol už má novú špicatú vežu (23) po požiari 20.8.1886. Vpravo od neho je kaplnka sv. Michala (26), jediná zachovaná gotická stavba v meste. Vľavo od farského kostola nápadne "svieti" hostinec Závoj (18), najstarší na Považí (16. stor.), podľa legendy nazvaný po Fatiminom závoji, ktorý tam zostal zachytený na kríku ruží, keď si ju Omar na koni po vykopaní "studne lásky" odvážal z hradu domov ako odmenu od Zápoľského.

Kláštor piaristov (25) má iba svoju pôvodnú budovu, ktorá bola neskôr okolo r. 1914 rozšírená prístavbou. Za kláštorom ťažšie rozoznávame dve veže kostola piaristov. Kláštor na obrázku zčasti prekrýva hasičská veža (22) so zbrojnicou postavená okolo r. 1890, okolo vidieť vtedajšiu zástavbu Hasičskej ulice.

Ďalej vpravo je mestská veža (27), v strechách pod ňou viac tušíme než vidíme židovskú školu (28) postavenú 1868.

Vľavo samostatná zástavba (1) medzi stromami predstavuje Dieterove domy. Tu dobre rozoznávame ten prostredný, ktorý má charakteristické zvislé časti, hore ukončené samostatnými striedkami. Susedné dva Dieterove domy (tu by boli vľavo a vpravo od spomenutého) sa nedarí rozoznať. Ich výstavbu datujeme okolo r. 1888. Vtedy boli odvážne (alebo predvídavo?) postavené za kraj mesta - vidíme, že od začínajúcej poschodovej zástavby (4) Maršovského (neskoršej Palackého ulice) sú oddelené, v tej medzere vidíme stromy (3) mestského parku jestvujúceho od r. 1880.

Na dolnej časti obrázku prevláda dvojica železničných tratí. Každá trať vchádza do samostatného mosta cez Váh (2). Už podľa železničných zvrškov vidíme, že pravý (15), tmavší, viac prerastený rastlínstvom či zašpinený, je ten starší, postavený aj s pravým mostom v r. 1883. Ľavý železničný zvršok (7) je svetlejší, čistejší, zjavne novší, teda aj s ľavým mostom postavený v r. 1907 (Branecký píše, že 1905). Pri každom z mostov vidíme drevený stĺp s izolátormi, zrejme niesli holé (neizolované) drôtové elektrické oznamovacie vedenia: zaiste telegraf a telefón, možno aj traťové zabezpečenie. Pravý stĺp má viac izolátorov, čo len posilňuje domnienku, že druhý v poradí bol postavený ten ľavý most. Toto poradie je isté, keď si všimneme, že pravý most je v hornej časti tmavo očadený od dymu lokomotív, zatiaľ čo ľavý most len oveľa menej.

Na opačnom (ľavom) brehu Váhu vpravo, v železničnom telese trate Trenčín - Veľké Topoľčany postavenej v r. 1901, dobre rozoznávame bledý priepust (19) pod železničnou traťou, ktorým podtekala potok tečúci od Zábrania okrajom neskoršej Tiberghienky a parku popred hotel Tatra, tu križoval železniciu a hneď tu vtekal do Váhu, až do r. 1911.



Pohľad z trenčianskeho hradu na mesto, most a zámestie, okolo r. 1910

Azda prvá odlišnosť voči terajšiemu stavu, ktorú si všimneme, je oceľový cestný most cez Váh, ktorý neskôr nemecká armáda pri ústupe na jar 1945 vyhodila do vzduchu. Niektorí si ho môžu pomýliť s dvojicou železničných mostov, ale tento cestný most mal iný tvar oblúkov a bol len jeden. Všimnime si plytké brehy Váhu bez hrádzí, ktoré rieke umožňovali pri zvýšenej hladine rozlítať sa doširoka.

Za mostami na pravom brehu Váhu je už v r. 1901 vybudovaná Dieterova výrobná stavebných prefabrikátov "na cementový a pieskový tovar", dobre rozoznávame tamojší komín.

Z vtedajšej Hasičskej ulice vytrčá hasičská veža starej hasičskej strážnice (postavená okolo 1890), ktorá slúžila až do polovice päťdesiatych rokov 20. storočia. Vpravo od nej vyčnieva vrch komína Lonského výroby kachľových obkladačiek (od 1898). Spodok komína zakrýva vysoký dom, ktorý na Hasičskej ulici stojí doteraz pri autobusových zastávkach. Od neho bližšie je na Palackého ulici dvojica

domov, pomedzi ktoré prechádzame z Palackého na Hasičskú ulicu, v pravom dome je teraz knižnica pre mládež, ľavý dom má na streche letopočet 1899. Bližší dom v tom uličnom rade (tzv. Biermannov) je teraz sídlom galérie Bazovského. Ďalší dom, ktorého na pravom okraji obrázka vidíme len časť, je už nedávno zbúraný a na jeho mieste stojí garážovací dom. Nad ním je dvojica železničných koľají (od r. 1907), ktorá nám uľahčuje datovanie fotografie.

Pred ľavobrežným nájazdom na most ešte ako - tak rozoznávame Mitického (neskôr Baarov) veľký dom postavený okolo r. 1902. Ďalej za ním už viac tušíme než vidíme Bočekov Učiteľský internát, postavený 1905.

Na hlavnom námestí nám zeleň obmedzuje výhľad, ale dobre rozoznávame staré domy stojace na mieste terajšej pošty postavenej 1929 - 1931. Kláštor piaristov je zopár rokov pred svojou dostavbou (okolo 1914), ešte nemá ani tú známu vežičku.



Pohľad z ľavobrežného konca cestného mosta smerom na trenčiansky hrad, okolo r. 1910.

Takýto obraz mal pred sebou cestujúci, prichádzajúci do mesta z mosta, cesta viedla trochu dolu briežkom a zatačala sa doľava, okolo murovaného plotu pozemku okolo Mitického domu, po Váhovej (teraz Pribinovej) ulici, smerom do stredu mesta.

V tom čase sa už dalo odbočiť aj vpravo, kde od r. 1905 stál Bočekov internát na Mostovej ulici vedúcej ku školskej štvrti, Piaristickej ulici a úradníckej štvrti, ktorá neskôr dostala meno Kollárova - tam všade bola nová výstavba.

V tom čase cestný most bol už nový, ocelový. Pravda, než sa sem na koniec mosta počestný dostal, pri konci mosta ho mohli na čas zastaviť železničné rampy až dokiaľ po Veľkotoľčianskej železnici prefrčal vlak križujúci cestu. Za starých čias sa tu dokonca muselo platiť mýto pri kamennom domčeku vľavo za chrbtom fotografa.



Pohľad z ľavobrežného konca cestného mosta smerom severným na ulicu Obrancov mieru, okolo r. 1970.

Táto ulica sa predtým volala ako teraz - Pribinova, a ešte dávnejšie (aj za R-U monarchie) bola Váhová.

Vľavo najvyšší dom postavil ešte za Rakúsko-Uhorska župný hodnostár Mitický, po ňom ho kúpil Baar (a po 1989 späť reštituoval). Po 2. svet. vojne Baarovcov vyhnali a usídlil sa tam Okresný výbor Komunistickej strany (KSS, potom KSČ). Od tohoto domu bližšie "k nám" v nízkom dome sídlil Československý sväz mládeže (ČSM), z ktorého sa neskôr stal Socialistický zväz mládeže (SZM), v ňom bolo po 21. auguste 1968 sídlo akéhosi mládežníckeho odboja - povedané rečou nasledujúcej normalizácie "bašta reakčných síl", robili sa tam prevolania, plagáty, a pod.

Tehlový plot pred týmto domom má (doteraz) z vonkajšej strany chodník, ktorý viedol na starý, tu už nejestvujúci most. Z toho je dobre vidieť výškový rozdiel medzi starým a týmto novým mostom.

Na pravej strane cesty najvyšší dom s hviezdou na streche používalo vtedajšie Okresné osvetové stredisko, bolo v ňom aj kino Hviezda a reštaurácia, potom mládežnícky klub. Budova však pôvodne bola postavená ako Katolícky kultúrny dom (KKD) v r. 1938 - 1942 aj z peňažných zbierok, po 1945 ju štát zabral ako každý cirkevný majetok.

Hviezda na streche v takomto pikantnom umiestnení (oproti KSČ) bola terčom pokusov prejať nespokojnosť s režimom, oproti bývajúcemu Igor B. s kamarátmi ju raz potajomky zhodili dolu - pravdaže, dlho netrvalo a hviezda bola zase na svojom mieste.

Z budov na obrázku dnes ešte stojí vľavo Baarov dom a vpravo kino Hviezda.



Pohľad zo Sokolice na hrad, park a kasárne, okolo r. 1900

Skalnaté bralo na severozápadnom okraji terajšej Breziny strmo spadajúce do hĺbky azda sto metrov sa od nepamäti volá Sokolice a tento názov v slovenčine je dokonca uvedený aj na maďarsky písaných mapách. V tej dobe skalnaté bralo nebolo zalesnené ako dnes, čo fotografovi umožnilo urobiť tento záber. Trenčiansky farár, opát a kanonik Ľudovít Stárek v r. 1852 napísal, že v brale je zbojnícka jaskyňa - možno je záber urobený práve od nej?

Hrad je po požiari spred vyše sto rokov (1790) v smutnom, spustnutom stave.

Pod hradom vpravo tmavá skupina stromov je park, od neho v popredí sú novopostavené (1887 či 1888) kasárne 71. Infanterie-Regimentu (IR) s 12 budovami a rozľahlým nástupným priestorom ("buzerplac") uprostred, vtedy niesli meno kniežaťa Fridricha rovnako ako cesta na ich okraji. Bude tomu sto rokov, čo odtiaľto slovenskí chlapci rukovali na bojiská prvej svetovej vojny, odkiaľ sa mnohí nevrátili.

Na opačnej strane cesty (pod hradom) je ešte len riedka zástavba, ktorá sa časom zahusťovala. Jej najvzdialenejšia prízemná výrazná budova s veľkými pivnicami a rozľahlým dvorom už určite stála v r. 1900 a v r. 1920 ju Emil Cihó vniesol ako svoj podiel do spoločného podniku Slovlik s Hugom Urbánkom. Budova pôsobí dojmom kúrie, ale rok a okolnosti jej vzniku ani stavebníka sa mi nedarí zistiť. Niekedy v tomto čase tu po oboch stranách cesty museli zasadiť tú skupinu neskôr známych japonských stromov ginkyo.

Oproti tej budove, v trojuholníku neskorších ulíc Štefánikova - Kragujevacká - Sadová, je tu len voľná plocha, ktorú zakrátko zastavali nájomnými domami a známou (dodnes stojacou) peknou Reiheľovou vilou.

Tu kdesi je aj potok, tečúci od Kubrej okolo Tiberghienky popod hrad do Váhu, ale na zábere sa nedá rozoznať.

Spoza pravého okraja parku vykúkajúca budova je stará železničná stanica z r. 1883 - používala sa do r. 1944, ale stojí v (medzitým rozšírenom) parku doteraz. Kúsok za stanicou skôr tušíme než vidíme po povodni 1894 obnovený Tománkov potočný mlyn. Sternov kiosk z r. 1880 v parku pri stanici kvôli stromom nevidíme. Budovy za ľavou časťou parku sú (doteraz stojace) tri Dieterove domy (cca 1888). Za tým všetkým je železničná trať, ktorú ale na fotografii nerozoznávame. Za traťou je voľné územie ktorého bližšia svetlejšia časť bola poľnohospodársky obrábaná, na vzdialenejšej časti bolo vojenské cvičisko 71.IR. Oddeluje ich poľná cesta s alejou stromov; za ňou je ešte jedna - z nich sa časom vyvinuli Rázusova a Hodžova ulica.

Váh v pozadí si ešte voľne tečie, neobmedzovaný hrádzami, obkolesený síhľami a popretkávaný ostrovmi. Bežne nebýval hlboký, len niečo cez jeden meter - vysvitá to zo spomienok pltníkov, ktorí sa s ním po každej povodni museli nanovo zoznamovať.

Za Váhom zástavbu vpravo ohraničuje Orechovský kostol (1781), obec sa tiahne doľava, súvisle na ňu nadväzuje Istebník a ďalej Žabinec, ktorý však už nevidíme skrytý za hradným bralom.

V pozadí za Orechovým, Istebníkom a ich roľami je široký súmerný kopec "Vinohrady" (inak "Čechovka"), ale už bez viniča - vyhynul v období 1870 - 1880.

Silueta kopcov v pozadí je rovnaká pre všetky generácie a zdá sa, že prežije aj nás.



Hlavné trenčianske námestie, nový "Mestský dom" a stará "Mestská kaviarňa", v r. 1935 – 1936

Stred obrázka vyplňuje súmerné priečelie novej budovy mestského domu s výrazným radom vysokých okien, ktoré presvetľujú jedinú veľkú zasadaciu sieň. Nad oknami je plastika baránka zo znaku mesta, pod oknami nápis MESTSKÝ DOM. Táto novostavba bola postavená v r. 1934, ako hlása vnútri umiestnená pamätná tabuľa. Spolu s ňou upravili aj vľavo susediaci Brančíkov dom, ktorý stratil svoju dovtedajšiu vežičku, tiež vynovili mestské vežu a vytvorili prechod medzi vežou a mestským domom. Nová budova už má uprostred strechy technickú novinku: bleskozvod. Starý mestský dom s rohovou vežičkou, ktorý tu stál predtým, zbúrali krátko pred novou výstavbou.

Masívna rožná budova vľavo od stredu záberu tu prežíva svoje posledné roky, v r. 1937 ju nahradí dodnes stojaca budova mestskej sporiteľne. Táto prastará budova slúžila mnohým účelom. Pred zrušením rehole jezuitov bola jezuitským konviktom (convictus nobilium), po zrušení rehole ju prevzal Študijný fond. Istý čas slúžila ako kasárne, dokiaľ neboli

postavené nové (okolo 1888). Mestská kaviareň na rohu prízemia bola zriadené ešte za R-U monarchie; keď sa od nej pred koncom 1. svet. vojny odtrhlo Česko-Slovensko, dovtedajší nápis "Városi kávéház" a nenápadnejší "Café de ville" zmenili na "Mestská kaviarňa" a kaviarníka Sterna vystriedal Pollák. Kaviareň však nemohla využiť celú veľkú budovu. Bol tu tiež bar "City Parisien" a za rohom vo Farskej ulici bolo kino Bioskop Apollo, to však na zábere nevidno. Na poschodí mal spolkové miestnosti spolok "Slovenský kruh", istý čas tam bolo aj mestské múzeum. Na ľavom okraji prízemia, nad dverami z ulice nápis "FOTO ILLY" označuje fotoateliér trenčianskej fotografky Illy Jászaiovej, rod. Drlicskovej. Vľavo od mestskej kaviarne nad tmavým vchodom do budovy je starodávne ozdobné kamenné naddverie. Vtedajší úrad na ochranu pamiatok ho pri búraní budovy prikázal zachovať a umiestniť inde.

Na ľavom okraji záberu, ale už v susednej budove vidíme nápis "Karol Celler", bol to obchod "koloniál", pod čím sa rozumel zmiešaný tovar, zväčša potraviny. Predošlý majiteľ toho istého obchodu bol Mihaliček.

Severozápad terajšej Hviezdoslavovej ulice, azda okolo r. 1900



Poschodový dom vľavo dal niečo po r. 1850 postaviť úspešný trenčiansky právnik a miestny politik, JUDr. Ľudovít Dohnány (1830-1896). Medzi dvomi svetovými vojnami v ňom mal ordináciu zubný lekár Dr. Izidor Lórant, po druhej vojne v ňom bola knižnica a odnedávna je tam opäť, lebo dom stále stojí, nedávno obnovený. Na dome za rohom (je to už na ulici Jaselskej, vtedy Bankovej) je pamätná tabuľa niekdajšiemu majiteľovi Dr. Dohnánymu.

Na susednom dome vpravo vidíme podľa firemnej tabule, že tam bol obchod (Ľudovíta?) Friedmanna, podľa fotografie neidentifikovateľný. Neskôr, medzi dvomi vojnami, tam bola známa drogeria Biely Kríž, patriaca Šimonovi Lőwienovi, potom Oskarovi Aladárovi Ripkovi, napokon čsl. štátu.

Na ďalšom dome smerom vpravo firemná tabuľa prezrádza, že patril ďalšiemu židovskému obchodníkovi Nathanovi Weiszovi, ale fotografia nezobrazuje výklad tak podrobne, aby bolo možné

usúdiť na druh obchodu. Dnes je na tom mieste postavený nový dom, pred ním tam dlho bolo prázdne miesto.

Je zrejmé, že na rozdiel od dnešnej praxe niesli vtedajšie obchody meno majiteľa, čo dnes už nájdeme len výnimočne. V nedávnej histórii bolo však s menami Friedmann a Weisz či Weiss spojených viacero rôznych obchodov na iných miestach mesta.

Dom, ktorého vpravo vidíme len kúsok, bol neskôr nahradený novým poschodovým, na ktorého prízemí bol obchod textilom, medzi vojnami patril Adolfovi Süssovi, po ňom Ľudovítovi Pokornému, napokon čsl. štátu.

Okraj cesty lemujú stromy, ich spojnica azda už vtedy oddeľovala chodník od vozovky, hoci obrubníky nevidno. Cesta je bola možno už tu, ale neskôr iste vydláždená veľkými žulovými kockami, ktoré prekryli asfaltom až po druhej svet. vojne.

Autor textov, úprav fotografií a celkového spracovania: Ing. Vojtech Brabenec, Trenčín, 2013 - 2014
Autorstvo pôvodných obrázkov (fotografií): ak autor nie je uvedený, nie je známy.

Vzniklo zo súkromných zdrojov autora,
aj vďaka inšpirujúcemu prostrediu Klubu starých Trenčanov,
ale bez podpory Európskej únie, štátu, mesta Trenčín, fondov, grantov, inštitútov,
či podobných prerozdeľovačov cudzích peňazí



Tento súbor popísaných fotografií nie je uzavretý.
Toto je rozpracovaná neukončená verzia 21, zo dňa 24.4.2014.
Vydal: Ing. Vojtech Brabenec,
Klub starých Trenčanov Miestneho odboru Matice Slovenskej v Trenčíne
2014



ISBN: 000000000